

Abbey Cwmhir Heritage Trust

Ymddiriedolaeth Treftadaeth Abaty Cwmhir

Taith Gerdded Treftadaeth Gymunedol Torth Siwgr

Taith gylchol trwy goedwigaeth, tir fferm a lonydd

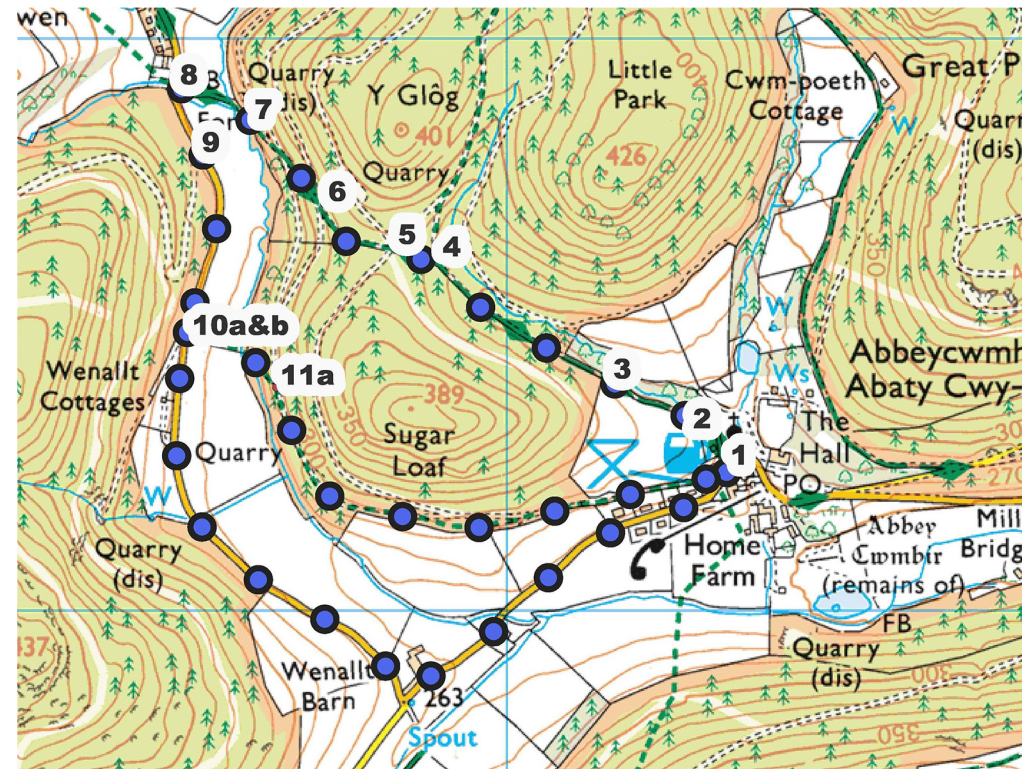
Dechreuwch: Dechreuwch wrth yr hysbysfwrdd wrth ymyl lawnt y pentref.

(what3words = satin.foster.directors)

Anhawster: Hawdd.

Pellter: 3.6 cilomedr 2.2 milltir.

Hyd: oddeutu 1 awr.

1. Gyda'r hysbysfwrdd y tu ôl i chi, gwnewch eich ffordd i'r pwmp petrol a throwch i'r chwith gan ddilyn cyfeirbwynt Glyndŵr's Way (yn union i'r chwith o'r pwmp petrol). Wrth ymyl y pwmp petrol fe welwch Cross Cottage.

Mae Ffordd Glyndŵr yn Llwybr Cenedlaethol 135 milltir (217 km) o hyd sy'n ymdroelli trwy ganol Cymru. Gan ddechrau yn Trefyclo a gorffen yn Y Trallwng, enwir y Llwybr ar ôl Owain Glyndŵr, Tywysog Cymru oedd yn arweinydd cenedlaetholgar Cymru Canoloesol a drefnodd wrthryfel yn erbyn Harri IV ym 1400.

Adeiladwyd Cross Cottage ym 1858 gan Francis Aspinall Philips a hon oedd yr ysgol gyntaf yn Abbeycwmhir. Roedd plant o'r ieuengaf hyd at 12 neu 13 oed i gyd yn yr un dosbarth ac yn cael eu haddysgu gan ysgolfeistr neu'r feistres ysgol y dre. Dywedir bod y plant wedi gwneud gormod o sŵn ar gyfer The Hall, a oedd yn agos ac ym 1868 cafodd yr ysgol ei hadleoli i adeilad newydd tua 200 llath ar hyd y ffordd allan o'r pentref. Yna daeth yr ysgol yn olchfa ar gyfer The Hall. Mae'n dal i gael ei adnabod yn y pentref fel "The Laundry". Pan werthwyd yr Ystad daeth yn gartref preifat.

Byddwch yn pasio Eglwys y Santes Fair ar eich ochr dde. Y tu ôl i'r eglwys fe welwch Y Neuadd.

Mae'r eglwys wedi'i modelu ar eglwys arddull Gothig yn Llydaw ac fe'i hadeiladwyd gan y teulu Philips ym 1866. Y tu mewn mae ffenestri gwydr lliw gan yr artistiaid gwydr o'r 19eg ganrif Heaton, Butler a Bayne a wnaeth waith i'r Frenhines Victoria a Clayton a Bell. Dywedir mai ffenestr y rhosyn yw'r orau yn Sir Faesyfed. Dyluniwyd tu mewn yr eglwys i adlewyrchu arddull newydd addoliad Anglicanaidd a fabwysiadwyd gan y Fictoriaid. Ar bob ochr i'r fynwent fe welwch goeden ywen fawr, hynafol, dangosydd o safle cysegredig sydd wedi'i ddefnyddio ers amser maith. Credir bod y coed yn fwy na 1100 oed.

2. Ewch trwy'r giât pum bar a chadwch i'r dde gan ddilyn llinell y ffens.

Roedd y "ffordd cau' suddedig hon yn rhan o drac hynafol i'r gogledd o'r pentref.

3. Ewch trwy'r ail giât pum bar.

4. Ger y cyfeirbwynt Ffordd Glyndŵr nesaf cadwch i'r chwith yn dringo i fyny yn raddol.

Mynwent Eglwys y Santes Fair

5. Wrth gwar y bryn a chroes trac arall ewch yn syth drosodd ac yn raddol i lawr gan ddilyn cyfeirbwynt Ffordd Glyndŵr.

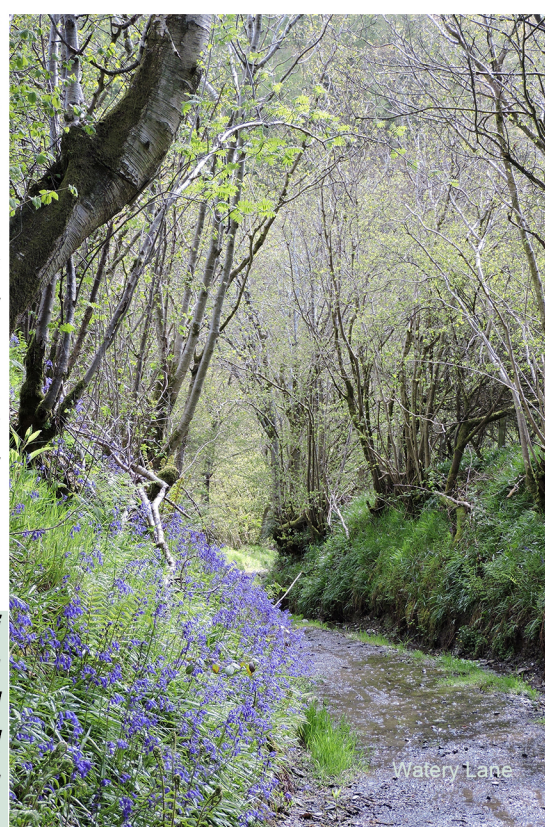
6. Parhewch i ddilyn y trac nes i chi ddod i'r groesffordd gyda phrif drac y goedwig yn mynd i'r dde i'r chwith. Ewch yn syth drosodd eto gan ddilyn Ffordd Glyndŵr.

7. Byddwch yn mynd dros un gamfa geffyl i lawr i Clywedog Brook. Dilynwch y trac i'r dde ac ewch dros y Nant trwy'r bont bren. Dilynwch y trac (a elwir yn lleol fel Watery Lane) i fyny at y briffordd a mynd dros yr ail gamfa geffylau.

7. Byddwch yn mynd dros un gamfa geffyl i lawr i Clywedog Brook. Dilynwch y trac i'r dde ac ewch dros y Nant trwy'r bont bren. Dilynwch y trac (a elwir yn lleol fel Watery Lane) i fyny at y briffordd a mynd dros yr ail gamfa geffylau.

8. Trowch i'r chwith ar briffordd. Ar draws y ffordd fe welwch y Forester's House.

Mae Watery Lane yn llwybr hynafol a fyddai wedi cael ei ddefnyddio gan y mynachod i gyrraedd eu pyllau pysgod ychydig i'r gogledd o Fferm Fishpool. Awgrymir bod y rhan hon o Ffordd Glyndŵr hefyd yn ffordd drover, lle roedd porthwyr yn symud gwartheg, defaid a moch i farchnadoedd ym Gororau Cymru a thu hwnt.

Adeiladwyd Forester's House ym 1953 pan ddechreuodd y Comisiwn Coedwigaeth weithredu yn yr ardal. Gwnaed gweithrediadau plannu o'r fan hon.

Wrth i chi ddod allan ar y ffordd mae agoriad yn arwain i'r goedwigaeth ar y dde. Dyma Coed Jiwbilî. Y tu mewn mae Plac y Ffa Coroni a'r Coroni.

9. Cadwch ar y briffordd heibio arwydd Coedwigaeth Coed Sarnau (peidiwch â chymryd y llwybr hwn). Fe welwch Wenallt Cottages ar y dde i chi, wedi'i osod yn ôl o'r ffordd.

10a. Gyferbyn â Wenallt Cottages mae llwybr troed i'r chwith i mewn i gae. Ewch drwy'r giât a chadwch i'r dde o'r cae. Ar waelod y cae byddwch yn dod at bont. Croeswch y bont, ewch drwy'r giât a dilynwch y llwybr yn ôl i fyny at y llwybr coedwigaeth.

11a. Trowch i'r dde a dilynwch y llwybr coedwigaeth yn ôl i'r pentref. Ar ddiwedd y trac, trowch i'r dde i'r ffordd fawr i ddychwelyd i'r Lawnt y Pentre a'r Hysbysfwrdd.

Llwybr amgen yn osgoi rhan serth o lwybr byr:

10b. Parhewch ar y briffordd nes i chi gyrraedd Cyffordd-T ger Wenallt Barn. Trowch i'r chwith i ffordd y pentref a gwnewch eich ffordd yn ôl trwy'r pentref i Lawnt a Hysbysfwrdd y Pentref.

Arferai Wenallt Barn, a ail-adeiladwyd ym 1919, fod yn fferm fach gydag adeiladau o amgylch tair ochr iard sgwâr. Mae ffotograffau o'r awyr o nodaubarc mewn hafau sych wedi nodi strwythurau claddedig yn yr ardal hon. Credir bod Wenallt Barn yn ger neu y lleoliad o adeiladau mynachaid, yn bosibl fferm neu felin ddŵr.

Oenau gwanwyn islaw Torth Siwgr

Dylid cymryd gofal wrth gerdded yng nghefn gwlad. Dilynwch y Cod Cefn Gwlad, cadwch gŵn ar dennyn, yn enwedig ger stoc pori a pharchwch eiddo a phreifatwydd pobl. Mae ein teithiau cerdded yn serth ac anwastad mewn manau a gall y rhain ddod yn heriol o ganlyniad i dywydd garw. Mae gweithrediadau coedwigaeth yn digwydd o bryd i'w gilydd mewn coetiroedd felly cofiwch arsylwi ar yr holl hysbysiadau coedwigaeth. Fe'ch cynghorir bod esgidiau a dillad priodol yn cael eu gwisgo ar ein teithiau cerdded a bod ystyriaeth bob amser yn cael ei rhoi i faterion diogelwch.

Er bod yr Ymddiriedolaeth wedi ymchwilio i'r holl lwybrau ar gyfer y canllawiau hyn, ni ellir derbyn unrhyw gyfrifoldeb am unrhyw amgylchiadau annisgwyl y deuir ar eu traws. Fodd bynnag, byddem yn gwerthfawrogi unrhyw wybodaeth am newidiadau sylweddol neu unrhyw broblemau a gafwyd. cwmhirabbey@gmail.com

Copyright Abbey Cwmhir Heritage Trust www.abbeycwmhir.org

Hawlfraint Ymddiriedolaeth Treftadaeth Abbey Cwmhir www.abbeycwmhir.org

Supported by players of

Awarded funds from

Llywodraeth Cymru
Welsh Government